

**"שימת ספרי 'בן מלך'
שיצאו לאור עד עתה:**

- תחומים
- ספרות העמנו ומ
- חשבונות
- ימי בן המצרים - מלח
- ובולט
- ימים הנוראים
- תחומים
- תוכנית
- ימי הפרסום
- התהליך של פסח
- בעניני מצוות המדיניות
- שמירת
- ימים טובים
- שבת קודש

ניתן להשיג: mechonbenmetech@gmail.com | בארץ ובניו יורק
 salea@yefenofbooks.com | Warehouse: 842450220

פרשת עקב תש"פ
 גליון מס' 117

בסייעתא דשמיא
**אוצרות
 בן מלך**

מתורתו של מו"ר רבינו הגדול רבי לייב מינצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת עקב

לכוא על ישראל כעונש על חטאם, אעפ"כ, מתוך אהבת ה' את ישראל, לא ישימם בך אלא יתנם לשונאי ישראל תחתיהם לכפרה ופדיון, וכענין הכתוב (ישעיהו מג, א) "נתתי כפרך מצרים כוש וסבא תחתך".

ומעתה מדוקדק לשון הכתוב היטב, כי במניעתם מישראל נאמר לשון "שימה", ובהבאתם לשונאים נאמר לשון "נתניה". כי אכן הבאת הפורענות על האומות לכפרה על ישראל - אינה אלא בחינת "מתנה", כלומר אף כאשר לא ימצא בהם עוון המחייב אותם מצד עצמם להיענש בכך,

וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שונאיך (ז, טו)

יש לדקדק למה הבדיל הכתוב בלשוננו, אשר במניעת החלאים מישראל נאמר לשון "לא ישימם בך", ובהבאתם לשונאים נאמר לשון "ונתנם בכל שונאיך". ויש שפירשו על פי מה שכתבו התוס' (גיטין כ' ע"א ד"ה דילמא) שכל מקום שנאמר בו שימה הכוונה לכל שהוא וכל מקום שנאמר בו נתניה הכוונה לנתניה חשובה דהיינו כזית, ולפי"ז בא הכתוב לומר כי בישראל לא תושם הפורענות אפילו בכל שהוא, אך השונאים ילקו בהם במלוא המידה.

בגליון
פרשת עקב

ביאורי פסוקים..... עמוד 1
 כל המוקדם בפסוק 'ארץ חטה ושעורה וכו'
 קודם לברכה..... עמוד 7

היכל השבת
 שבת שקולה כנגד כל המצוות..... עמוד 9

אך עיקרו של פסוק זה צריך ביאור, כי לכאורה נראה שמניעת החלאים והצרות מישראל, ומאידך נתנתם לשונאים - שני ענינים הם ואין ביניהם כל שייכות, ויש לעיין מפני מה כרכם הכתוב בכריכה אחת, לומר שהרעות אשר ימנעו מישראל - ינתנו לשונאיו.

והנראה לכאור שאכן שני הדברים קשורים זה בזה ובאמת ענין אחד הוא, ומשמעות הדבר היא, שהרי אין הפורענות באה אלא על החטאים, ואמור הכתוב שכל הפורעניות שהיו אמורות

פרנס השבוע

מנחם אב תש"פ

עץ חיים היא למחזיקים בה
 הוצאות הדפסת גליון זה נדבבו לדיכוי הרבים
 ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו מגדולי תומכי מכוננו
 הרה"ר **יהודה לייב מינצברג** שליט"א
 רב המקוואות
 לרגל נישואי בתו
עב"ג בן הרה"ג רבי אברהם יצחק קרישנסקי שליט"א
 מחשובי התלמידי חכמים בקהילתנו

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
 תעמוד להם ולמשפחתם להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
 לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו

לחנצחות ותרומות "פרנס השבוע" החדוש"
 אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל'054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל'052-7616048'

לקהל שוחרי תורת ה'בן מלך' ואוהבי התורה בכל מקום שהם

הננו בזה בקריאה של חיבה לשוחרי התורה,
להיות שותפים וידידים איתנים למפעל הכביר של מכוננו
להפיץ על פני תבל את אורו המיוחד והבהיר בתורה של
מורנו ורבינו בעל ה'בן מלך' 'זצוק"ל

ולתמוך בבית היוצר 'מכון כתבי בן מלך', אשר אך ורק מכוחו יוצאים
לאור כל גנזי תורתו של רבינו ושיעוריו המרובים, כאשר זכינו לראות את
הכרכים הרבים נדפסים ויוצאים לאור עולם, ופתחו אופקים חדשים בפני
כלל שוחרי התורה

מהררי ציון יוצאת הקריאה, בואו לעזרת ה' בגבורים, המשימה הגדולה
עדיין לא הושלמה ודורשת משאבים רבים מדי חודש בחדשו.
נא זכו והצטרפו להימנות למצווה חשובה זו של הרבצת והפצת אור
התורה לזכות את הרבים, הטו שכס וטלו חלק במשימה הגדולה
פנו עתה להנהלת המכון והצטרפו למשפחת התורמים והמנויים
לדבר המצוה הגדולה הנתונה בידינו

באין מענה השאירו הודעתכם ונשוב אליכם בהקדם

- ספרים
- למעלה המנה
- סדרת ספרים
- ביאורים ומאמרים
- על המנה חסידי הורה
- ספרים
- על הנה"ס
- ספר
- הנה"ס ומחשבה
- ביאור סידור
- ספר
- אמנה ומנהל
- מנאן
- תורה ודעת
- אמרים
- תורה ודעת

הנצחות תורמים

קו בן מלך
03-3077354

מנהל המכון

טלפקס 04-8422488

עמדת הטלפון בבני ברק
לשירות לקוחות רבני
מחולקים לפי נישואים
בכל התחומים

רשימת ספרים בן מלך
בתיבת המנויים בבני ברק

טלפקס התשלום: 054-8422488
כתובת ארזים ישראל 1/9
ביתר עילית
קמפוס מוסד לטו סניף 46
לתיבת הדואר
mechonbenmelech@gmail.com

בשורה טובה למבקשי ה'
ניתן להאזין לשיעורי רבינו זצוק"ל בקו השיעורים
'קו בן מלך'
03-3077354

ישנה אפשרות לבחור במאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים
בפרישת השבוע
שמעו ותחי נפשכם
ויהי רצון שנתנה להגדיל תורה ולהאדירה
מכון כתבי בן מלך
הנהלה

הודעה חשובה ומשמחת
לתורמי המכון
ניתן לקבל החזר מס
על תרומות למכון בגובה של
עד 35% מערך התרומה
לפי סעיף 46

נותן להם ה' את אותו חולי ומדוה שהיו מיועדים לבוא על ישראל - תחת הבאתם על ישראל.

* * *

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך (ח, י)

בגמרא - תנו רבנן מניין לברכת המזון מן התורה, שנאמר ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הזן, את ה' אלוקיך זו ברכת הזימון, על הארץ זו ברכת הארץ, הטובה זו בונה ירושלים וכן הוא אומר ההר הטוב הזה והלבנון (ברכות מח).

בפשטות משמע שמנין הברכות גם הוא מדאורייתא, אולם עיין בבית יוסף (סימן קצא) שכתב 'דאין מנין ברכות שאחר המזון מן התורה'. וכתב שכן משמע מספר המצוות להרמב"ם שאין מנין הברכות מן התורה, ואע"ג דדריש לה בגמרא מקראי אסמכתא בעלמא גינהו.

ועיין בזה במג"א סימן קצד, ובדגול מרובה שם והגהות רעק"א סימן קצא שכתבו בדעת הרמב"ם, דאף דבעינן מדאורייתא להזכיר שלושת העניינים כדדרשינן מהני קראי, אולם מן התורה יכול לכוללם בברכה אחת, ומדרבנן הוא שחילקו לומר את שלושת העניינים בשלש ברכות נפרדות. אולם הב"ח (סימן קצא) כתב שמדברי הרשב"א והרא"ש משמע שגם מנין הברכות הוא מדאורייתא, דהוי דרשא גמורה.

ונראה שאף לדעת הראשונים שמנין שלשה ברכות גם הוא מן התורה, בכל זאת יש הבדל בין ברכת 'הארץ' לבין ברכת 'הזן' וברכת 'ירושלים', והיינו דברכת הארץ מפורש בתורה להדיא, אבל ברכת הזן וברכת ירושלים ילפינן להו מדרשא, דס"ל להני ראשונים דמדרשת הכתובים מרבין להוסיף גם ברכת הזן וברכת ירושלים, ולא רק את תוכן ענייניהם אלא לתת ברכה נפרדת לכל אחד מהם. אבל בפשוטו של מקרא כתוב רק ברכה אחת, והיינו ברכת הארץ.

ויש בזה כמה נפק"מ לדינא אם הוא מפורש בתורה או שהוא נלמד מדרשא, וידועים דברי הפרמ"ג (פתיחה כוללת לסימן נח) שכתב, דאם עומד לפני האדם אפשרות לקיים מצוה המפורשת

בתורה, או שיקיים דבר שנלמד רק בדרשה, עליו להעדיף לקיים את המפורש בתורה. ויסודו מבואר כבר בתוספות (יומא לד: ד"ה רבי, ועיין עוד יומא מד. תוד"ה מאי, יבמות ז: תוד"ה ואמר עולא ובשטמ"ק כתובות מ. ד"ה כגון. ועיין עוד בתו"ט במשנה זבחים פרק יב.) וכן נפק"מ למה שכתב הר"ן בנדרים - 'דכל מידי דאתא מדרשא אף שהוא מן התורה כיון דליתיה מפורש בקרא בהדיא שבועה חלה עליו' (נדרים ח.).

והנה הטי"ז (יורה דעה סימן קיז סק"א או"ח סימן תקפח ועוד מקומות) ייסד כללא רבתא, שכל דבר המפורש בתורה להדיא אין חכמים יכולים לעקרו. ולכאורה יקשה עליו מדברי התוס' (ברכות טז. ד"ה וחותרם) שדעתם ששלושת הברכות הם מן התורה, ובכל זאת כתבו שבברכת המזון של פועלים פטרו חכמים מלומר כל השלש ברכות, כיון שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה. אכן לפי דברינו אתי שפיר דגם להני ראשונים דס"ל שמנין שלש ברכות הוא מן התורה, היינו דאתי מדרשא אבל אינו מפורש בתורה.

וכמו כן לדעת הראשונים הנזכרים לעיל שמדאורייתא סגי בברכה אחת, נראה שהיינו ברכת הארץ שהיא המפורשת בתורה, שהרי פשוטו הכתוב הוא 'וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה', שיברך את ה' על הארץ, והיינו תוכן ברכה שניה - ברכת הארץ. וכן משמע גם ממה שמזכירים בסיום הברכה 'ככתוב ואכלת ושבעת וברכת וכו' משמע דדווקא בברכה זו מתקיים עיקר כתוב זה של 'ואכלת ושבעת וברכת'. ושאר הברכות הם רק מדרשא.

ואף שכתבו הדגמ"ר ורעק"א בדעת הני ראשונים שהברכה האחת שמן התורה צריכה להיות כלולה מכל שלושת העניינים, נראה דמכל מקום החתימה של הברכה מן התורה צריכה להיות 'על הארץ', כי היא עיקר חיוב ברכת המזון המפורשת, והשאר הם רק תוספת מדרשא.

* * *

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך (ח, י)

ברכת המזון היא מצות עשה מן התורה, והיא

נתינת שבח על המזון שאכלנו. ברכה זו קבעתה תורה לאחר האכילה.

מלבד ברכת המזון מצינו עוד ברכה שחובתה מדאורייתא (לדעת רוב הראשונים), הלא היא ברכת התורה, שנאמר "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו". ועל משקל ברכת התורה תקנו חז"ל ברכת המצות, כדאיתא בירושלמי (ברכות פ"ו ה"א) "ומנין שכל המצות טעונות ברכה, רבי תנחומא רבי אבא בר כהנא בשם רבי אליעזר - ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה, הקיש תורה למצוות, מה תורה טעונה ברכה אף מצוות טעונות ברכה". ובתוספתא (ברכות פ"ז ה"א) למדו ברכת התורה והמצוות כאחד, מהאמור בברכת המזון "אשר נתן לך". אולם שלא כברכת המזון שזמנה לאחר האכילה, ברכת התורה והמצוות אין זמנה אלא עובר לעשייתן - קודם למעשה.

ויש לעיין מפני מה נשתנתה ברכת המזון מברכת התורה והמצוות, שבכולם זמן הברכה הוא עובר לעשייתן, ורק ברכת המזון יצאה מן הכלל, שקבעתה תורה לאחר האכילה. וביותר קשה לפי התוספתא שעיקר ברכת המצוות למדו מתוך האמור בברכת המזון, א"כ כיצד נשתנו גדרי הברכות, שעל אלו מברכים לפנייהם ועל זו מברכים אחריה. [וכבר עמדו על כך כמה מן הראשונים, הריטב"א פסחים ז ע"ב, וספר החינוך מצוה תל. עיין שם מה שתייצו בה].

ונראה לבאר, שלפי הגדר הנכון של הדברים, לעולם אין ברכה "שלפניה" וברכה "שלאחריה", אלא זמנה של כל ברכה הוא באותה השעה שסיבת הברכה נוכחת וקיימת, וכלל זה שאמרו "כל המצוות מברך עליהם עובר לעשייתן" נראה לבאר, שאין כוונת הדברים ששעת הברכה קודמת לסיבת הברכה, אלא משום שברכת המצוות אינה מוסבת על מעשה המצוה, אלא על הציווי לקיים את המצוה, והיינו דווקא בשעה שהאדם עומד ומצווה עליה, בטרם יתחיל לקיימה, אך בשעה שכבר התחיל לעסוק בגוף המעשה, הרי אז כבר יוצא ידי חובתו, ושוב אין מקום לברך על הציווי שכבר מתקיים על ידו. וזוהי כוונת 'עובר לעשייתן' - כלומר שלא יברך אלא בשעה שהמצוה עדיין עומדת לפניו, והרי הוא מוכן ומזומן לקיימה,

שזהו הזמן הראוי לברך על הציווי המחייבו לקיים את המצוה המוטלת עליו.

אולם ברכת המזון אין גדרה כברכה על מעשה האכילה, אלא עניינה לברך על השביעה, שנאמר "ואכלת ושבעת - וברכת", לפי שהשביעה היא עיקר תועלת המאכל, והיא סיבת הברכה. [ואמנם על עצם בריאת המאכל הוסיפו חכמים ותיקנו גם ברכה לפנייה, שזמנה הראוי הוא אכן לפני האכילה, בשעה שהמאכל מוכן ומזומן לפניו לסעוד בו את לבו]. ולכן בעמדנו לברך ברכת השבח על המזון שהשביע את נפשנו, הרי שאין טעם לברך על כך קודם האכילה, אלא דווקא בשעת השביעה הבאה לאחר האכילה. ולכן משך זמנה של הברכה הוא עד שיתעכלו המזון שבמעיו, שכל עוד הרגשת השובע קיימת, כל אותו הזמן ראוי לברכה, אך משעבר זמן העיכול - שוב אינו מברך על השביעה כיון שעבר זמנה. [עוד מבואר בפוסקים (עיין משנ"ב סימן קפ"ד סק"ב ובביה"ל שם), שברכת המזון מדאורייתא אינה אלא אם אכל כדי שביעה, אבל אם לא שבע, אפילו אכל כשיעור כזית, אינו מברך ברכת המזון אלא מדרבנן].

ואמנם אף לפי מה שנתבאר, שאין מקום לברך על המצוה לאחר שעבר זמן הציווי על עשייתה, שמשעה שיצא ידי חובתה נסתלק עניינה לגמרי ואין עילה לברך עליה, הנה שונה מכך מצות תלמוד תורה, שיש לה תועלת רבה אף לאחריה, הלא היא מעלת ידיעת התורה וקניינה. ומבחינה זו דומה תלמוד תורה בגדרו לשביעת מאכל, שתועלתו גדולה וחשובה אף לאחר תום המעשה. וכיון שכן, למרות שעיקר הסיבה לברכה הוא על הציווי לקיים מצות לימוד התורה, וזו כבר נסתלקה לאחר שקיימה, מכל מקום ראויה ידיעת התורה עצמה שתקבע עליה ברכה מיוחדת לאחר לימודה. ונראה שמתעם זה אכן הוסיפו חכמים ותיקנו על קריאת התורה - מלבד הברכה הראשונה - גם ברכה לאחריה, כברכת הודאה על ידיעת התורה וקניינה.

ואכן שתי הברכות הללו, שנקבעו על התורה לפנייה ולאחריה, שונות בגדרן זה מזה, והדבר מודגש גם במטבע שטבעו בהן חכמים. שכן נוסח הברכה לפנייה הוא - "אשר בחר בנו מכל העמים

יעצור ה' את השמים ממטר, והאדמה לא תתן את יכולה. אלא שכאן הוסיף הכתוב תוצאה שלישית: "ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה". ויש לדקדק, מדוע לא הזכיר הכתוב זאת גם במידה הטובה, שאם ישמעו אל מצוותיו, יתקיימו ויחיו על האדמה ולא יאבדו ממנה.

ולפי פשוט הדברים נראה, כי מאחר שהכל יתנהג כשורה, כשהשמים נותנים גשמים והאדמה נותנת את יכולה, אין צריך לומר שיתקיימו על האדמה. שכל עוד שלא הוזכרה האפשרות של 'ואבדתם', אין כל חידוש מיוחד בכך שאינם נאבדים, ולא ראה הכתוב צורך להדגיש זאת. אולם לאחר שכבר הוזכרה גם הפורענות, שאם לא ישמעו בקול ה' יאבדו מן האדמה, חזר הכתוב והזכיר בסוף הפרשה את המידה הטובה "למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה", להורות כי אם ישמעו בקול ה' - לא תבוא עליהם הרעה הזאת.

ונראה להוסיף עוד, כי אילו הקדים הכתוב לומר "למען ירבו ימיכם וימי בניכם" בטרם יזכיר את האפשרות להיאבד ממנה, היה מקום לפרש את הדברים, שאחרי שתשמעו ותקיימו את המצוות תקופה ממושכת, תהיו זכאים להאריך ימים על האדמה לנצח, בין אם תוסיפו לעשות רצונו של מקום ובין אם תעברו על רצונו. לפיכך השהה הכתוב את הבטחת "למען ירבו" עד שפירש להם את תוצאות הדרך הרעה, ורק אחר שנתפרש כיאות שאין לך זמן שהארץ נתונה לישראל בלא קיום התורה, אזי פירש הכתוב "למען ירבו ימיכם וימי בניכם", אך ורק בזמן שישראל עושים רצונו של מקום.

* * *

וקשרתם אותם לאות וגו' והיו לטוטפות וגו' (יא, יח)

פסוק מעין זה נאמר גם בפרשת 'והיה כי יביאך' (שמות ג, טו) "והיה לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך". וכתב שם הרמב"ן: "ואמר 'טוטפות' ולא אמר 'טוטפת' בעבור שהם בתיים רבים. כלומר, בתפילין של יד נאמר 'לאות' בלשון יחיד, משום שהם בית אחד, אבל בתפילין של ראש נאמר 'טוטפות' לשון רבים, משום שהם חלוקים לכמה בתיים.

ונתן לנו את תורתו", כי מאחר שברכה זו נאמרת בשעה שעומד לקרות בה, הרי שבמעמד זה עדיין אינו מברך על תוכן דברי התורה, אלא ברכתו לה' נתונה על בחירתו בנו לתת לנו את תורתו ללמדה ולקיימה. ואילו נוסח הברכה שלאחריה הוא - "אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו", שכן לאחר שכבר קרא בתורה ויודעה ומכירה, הרי הוא מודה על רום מעלתה ותוכן דבריה, בהיותה תורת אמת המנחילה חיי עולם ללומדיה, ובכך מודה על היות דבריה נטועים בתוכנו וחקוקים על לבבנו, כלומר על קנין התורה וידיעתה.

אולם ברכת התורה הזו שלאחריה, לא נתקנה אלא בקריאת התורה בציבור. אבל היחיד אינו מברך על לימודו אלא את הברכה הראשונה עובר לעשייתה, שהיא ברכה על הציווי שלפני המעשה. ויש לתמוה מדוע באמת לא יברך היחיד בסוף היום, כשתלמודו בידו, את הברכה שלאחריה. ועיין בית-יוסף (או"ח סימן מז) שעמד על כך וכתב: דכיון דמצות הגיית התורה היא כל היום וכל הלילה, ואין שעה שאינו חייב לעסוק בתורה - לא שייך לברך לאחריה. ע"כ.

הנה כי כן, על מצות תלמוד תורה ביחיד, לא תיקנו חכמים ברכה לאחריה, משום שאין לה סוף וקצבה, ואין זמן שנחשב כלאחריה. רק בקריאת התורה בציבור, עליה בלבד תיקנו חכמים ברכה לאחריה, כיון שקריאה זו יש בה גדר ברור של תחילה וסוף, ולכן מלבד הברכה הראשונה, נתקנה אף לאחריה ברכת הודאה על ידיעת התורה וקניינה.

* * *

והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי וגו'. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך, ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וגו'. ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יכולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר ה' נותן לכם (יא, יג-יז)

בפרשה זו מתנה הקב"ה עם ישראל את הצלחת ישיבתם בארץ, בקיום התורה. שאם ישמעו ישראל בקולו יתן ה' מטר הארץ בעתו, וכתוצאה מכך תתן האדמה את יכולה. ואם לאו -

ארבע הן, וכן קים להו לחכמים שכל ארבע פרשיות התפילין מצוה אחת הן, על כן קבעו שחלוקת ארבעת הבתים תיעשה לפי חלוקת ארבע הפרשיות, כאשר כל פרשה ופרשה נקבעת בבית מיוחד לעצמה.

✱

עוד שנינו שם בבביתא (מנחות לד:) ת"ר: יכול יכתבם על ד' עורות ויניחם בד' בתים בד' עורות, ת"ל 'ולזכרון בין עיניך', זכרון אחד אמרתי לך ולא ב' וג' זכרונות, הא כיצד, כותבין על ד' עורות ומניחין בד' בתים בעור אחד.

הנה מכלל הדברים מבואר, כי אלמלא נקט הכתוב אלא לשון 'טוטפות', היה הדין נותן שפרשיות התפילין של הראש תקבענה בארבעה בתים נפרדים לחלוטין. ומאידך אילו נקט הכתוב בכולן לשון 'לזכרון' בלבד, היו הפרשיות נקבעות בבית אחד כדרך התפילין של יד. ומאחר שנאמרו שני הלשונות הללו, יש לקיים את שניהם על ידי קביעתם בבית אחד המחולק לארבעה. והדברים הללו צריכים ביאור בשרשם, מה טיבה של הכרעה זו, כיצד מתיישבים הדברים לפי פשטות המקראות, וכיצד מקושרים הדברים עם דרשת חז"ל לענין תפילין.

ונראה כי אכן התפילין של הראש מצד היותם 'טוטפות' וקישוטים, היה מקום לקובעם בארבעה בתים נפרדים, שכן מצד ענין הקישוט אין צורך לקבץ את פרשיותיהם יחדיו, ואדרבה, מן הנכון הוא לייחד לכל אחד מקום לעצמו כאמור. אלא שבכאן השמיענו הכתוב, כי גם התפילין של הראש יש בהם משום 'אות', ואף כי עיקרם טוטפות, הרי בנוסף לכך הם גם משמשים 'לזכרון' כדוגמת תפילין של יד. ומתוך כך למדו חז"ל, שאם יעשה אותם בבתים נפרדים לחלוטין, שוב לא יתקיים כראוי ענין האות והזכרון שבו, המתבטא דווקא על ידי הכללת כל הדברים בבית אחד. ולכן קבעו להניחם בארבעה בתים העשויים בעור אחד, כדי לציין אף את 'האות' שבתפילין של ראש, מבלי לגרוע מענין 'הטוטפות' שבהם.

ונמצאו הדברים עולים יפה ומתיישבים בפשוטו של מקרא ומדרשו כאחד, כי אכן באותו

אמנם לפי פשטות הענין משמע כי 'והיה לאות... והיו לטוטפות' מוסב בכל מקום על הדברים האמורים באותה פרשה, וכלומר, שהענין הזה אשר בו הכתוב מדבר, יהיה לאות על ידינו ולטוטפות בין עינינו. ואם כן יש לדון תחילה בפשוטו של מקרא, מדוע שינה בלשוננו, כאשר לגבי אותה פרשה נקט 'אות' בלשון יחיד 'טוטפות' בלשון רבים.

והנראה לבאר בזה, כי הבדל הלשון נובע מהבדל גדרם של שני העניינים הללו, כי 'האות' פירושו נשיאת תוכנה של פרשה זו כסימן והנצחה לכך שהננו עמו של ה' ועושי דברו, ולענין זה, אין מקום לומר שכל פרט ופרט נחשב כאות בפני עצמו, אלא כל הפרשה נידונית כגוף אחד, ואשר שלימות קיומה מהוה אות להיותנו עם ה'. אולם 'טוטפות', פירושו נשיאת תוכן הפרשה כקישוט וכתכשיט על ראשנו (עיין רמב"ן שמות שם, והרא"ש הלכות קטנות תפילין פ"ב), ומאחר שהתכשיטים נמדדים בכמות, שריבוי קישוט פירושו ריבוי מספר התכשיטים, לפיכך, הגם שמדובר בפרשה אחת, הרי שמפאת חביבות הדברים נמשל כל דיבור ודיבור כתכשיט בפני עצמו, ואת נשיאת כל הפרשה כנשיאת ריבוי תכשיטים המעטרים את בני ישראל המחזיקים בה.

אולם חז"ל דרשו בעומקם של דברים, כי אין כוונת הכתוב רק שכל תיבה ותיבה חשובה כטוטפת בפני עצמה, אלא הכתוב מלמדנו בזה, שאף בתי התפילין שבראש צריכים להיות רבים, באופן שיתבטא כראוי היות הדברים לקישוטים מרובים, ובעוד שהתפילין של יד המשמשים לאות, יש לקבוע כל פרשיותיהם בבית כללי אחד. הרי שהתפילין של ראש, שעיקר עניינם הוא לטוטפות וקישוטים, יש לקבוע פרשיותיהם בבתים מחולקים.

אולם, מלשון הכתוב 'לטוטפות' לא למדנו אלא שעליהם להיות חלוקים למרובים, אך לא פירש הכתוב לכמה טוטפות יש לחלקם, ודרשוהו חכמים בבביתא (מנחות לד:) ת"ר 'לטטפת לטטפת לטוטפת' הרי כאן ד', דברי רבי ישמעאל; רבי עקיבא אומר: אינו צריך, טט בכתפי שתיים, פת באפריקי שתיים. ומעתה, כיון שדרשו שטוטפות

צורת הרבים המתחייבת מצד 'הטוטפות', על מנת לקיים כראוי גם את צד האות והזכרון שבהם.

הביטוי שבו הדגיש הכתוב כי התפילין של ראש עומדים גם 'לזכרון', שם ניתנה דרשה זו להילמד, שעליהם להכיל גם צורה של יחיד, בנוסף על

כל המוקדם בפסוק 'ארץ חטה ושעורה וכו' קודם לברכה

מילתא דפשיטא מסדר העולם, צריכינן ללמוד מהפסוק. וצ"ב.

עוד צריך ביאור מה דאמרו בגמרא דהאי מ"ד דיליף מפסוק זה של ארץ חטה ושעורה דין קדימה בברכות, פליגי אדרבי חנן משום דלרבי חנן אתי האי פסוקא למילף מינייהו שיעורא. והנה אף אמנם דלשיטת רבי חנן הוא דרשא גמורה (כך הוכיחו התוס' סוכה ו. ד"ה אלא, ועיי"ש דמספקא ליה אם כן הוא גם לפי מסקנת הסוגיא.) ומפסוק זה ילפינן כל השיעורים, אולם בוודאי לא פליג על זה שפשטות הכתוב בא לומר שבח ארץ ישראל שהיא מצמיחה כל הפירות החשובין הללו, ואטו לא סבירא ליה לרבי חנן שהסדר שמנתה אותם תורה הוא לפי מעלתן וחשיבותן, וא"כ אף שכל הפסוק בא לדרשא אבל מדוע לא נלמד מכתוב זה את סדר חשיבותן של פירות אלו.

והנראה בזה, שאין הכוונה בלפחותא זו ד'כל המוקדם בפסוק קודם לברכה', שהכתוב מלמדנו את סדר החשיבות של הפירות, דבר זה אין צריך כלל ללמוד מהפסוק כאמור.

ועוד נראה שאם כל הטעם שצריך להקדים לברכה היה מצד חשיבות הפרי, הרי וודאי כו"ע לא הוה פליגי דחביב קודם, כי מסתברא שלענין חשיבות תליא בעיקר במה שחביב אצל האדם, וזה וודאי יותר עדיף על עצם חשיבות הפרי. וא"כ אם הטעם היה מצד עצם חשיבות הפרי, אזי כו"ע הוה מודו לרבנן דמין חביב עדיף.

אלא נראה דדין זה של כל המוקדם בפסוק קודם לברכה, נאמר בו גדר דין מחודש, והיינו שפסוק זה מלמדנו שהארץ נקראת על שם הפירות הללו, כלומר שהארץ היא 'ארץ חטה', 'ארץ גפן', 'ארץ תאנה' וכו'. והנה מכיוון ששורש כל ברכת הנהנין יסודו בפסוקים אלו, שאחריהם נאמר

במשנה (ברכות מא.) - היו לפניו מינין הרבה רבי יהודה אומר אם יש ביניהן מין שבעה עליו הוא מברך, וחכמים אומרים מברך על איזה מהן שירצה.

ובגמרא - אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות, דרבי יהודה סבר מין שבעה עדיף, ורבנן סברי מין חביב עדיף וכו'. במאי פליגי, אמר רבי ירמיה להקדים. דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה שנאמר 'ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש'. ופליגא דרבי חנן דאמר רבי חנן כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר וכו', 'שעורה' דתנן עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא וכו', 'תאנה' כגרוגרת וכו', ואידך מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי בסעודתא, אייתו לקמייהו תמרי ורמוני, שקל רב המנונא בריך אתמרי ברישא, אמר ליה רב חסדא לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה, אמר ליה זה שני לארץ וזה חמישי לארץ, אמר ליה מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינן.

הנה ממה שחז"ל למדו מן הפסוק את סדר הקדימה בברכת מיני הפירות, משמע לכאורה שלמדים מפסוק זה את סדר החשיבות של שבעת מינים אלו, שהרי זה פשוט שהתורה מנתה אותם לפי סדר חשיבותם, ולכן מאותו הטעם הוא גם קודם לברכה. ולפי זה נמצא שמה שעלינו להקדים את הפרי המוקדם בפסוק הוא מצד חשיבותו היתירה על הפירות המאוחרים לו, וכל מה שאנו למדים מהפסוק הוא סדר חשיבותן של שבעת מינים אלו. וכן ממה שארץ ישראל נשתבחה דווקא בשבעת המינים הללו, אנו למדין שפירות אלו חשובים יותר משאר פירות, ולכן צריך להקדימם לברכה.

אמנם זה תמוה, שסדר חשיבות הפירות שהוא

כלומר שלא נתנה תורה דבריה לשיעורין ושינויים שכל פעם ישנתה הדין לפי האומד, אלא הדברים קבועים בגדרים וכללים תמידיים. והוא מחוקי התורה שנתייחס אל השיעור שנקבע כאילו הוא מדוייק, כלומר שאחר קביעת השיעור מתייחסים לזה כאילו כן הוא המציאות באופן ברור ומדוייק, ועל פי זה נקבעת ההלכה.

וכך אמרו במסכת ראש השנה - אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא וקים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש, אמר ליה לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהלכתא, כל מידות חכמים כן הוא (ר"ה יג.).

וכן אמרו כלפי אשה שגובה כתובתה עד כ"ה שנים ולאחר מכן מוחלת - אמר ליה אביי לרב יוסף, אתאי קודם שקיעת החמה גובה כתובתה לאחר שקיעת החמה לא גביא, בההיא פורתא אחילתא, אמר ליה אין, כל מידת חכמים כן היא, בארבעים סאה טובל בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול בהן (כתובות קד.). וברש"י - כל מידת חכמים כן היא - העמידה יתד ולא תמוט.

ונמצא כי מצד עצם הדברים השיעורים אינם מדוייקים, ולא משום שאין אנו יכולים לעמוד על השיעור המדוייק אלא באמת שורש סיבת הדין במציאות אינו חתוך באופן מדוייק, אלא ששיעור חכמים בקירוב וקבעו שיעור ממוצע, ונמסר הדבר לחכמים לקבוע ולחתוך את הדבר לפי רוחב דעתם. והנה חזינן שראו חכמים לנכון לתלות ולציין את השיעורים על פי דברים טבעיים שמצויים לכל וגם מתקיימים לדורות, דהיינו על פי שיעור 'זית', 'שעורה', 'עדשה' וכדומה.

והנה כאשר ישנם שני מיני פירות שדומים בגדלם ויש אך הבדל מועט ביניהם, ומצד עצם השיעור אין עדיפות לאחד מהם לקבוע בו את השיעור, אזי בחרו את הפרי שיותר מצוי או יותר חשוב לתלות בו את השיעור, אולם לאחר שנבחר פרי זה אזי השיעור הוא דווקא לפי גדלו של פרי זה, והבן כל זאת.

ומעתה יתבאר דעת רבי חנן דס"ל שחשיבות פירות של ארץ ישראל שהיא ארץ חטה ושעורה קובעת כלפי שיעורין של תורה.

'וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך', לכן צריך להקדים ולברך על הפירות שהארץ נקראת על שם, שהם יותר שייכים לחובת הברכה. כלומר שבשעה שאנו נהנים מהגפן חל עלינו יותר חובה להודות ולברך לה' שנתן לנו 'ארץ גפן' לאכול מפריה ולשבוע מטובה.

ומעתה אין אנו באים ללמוד מהפסוק את סדר החשיבות של הפירות מצד עצמן, אלא את מידת התייחסותם לארץ. דמה שקודם בפסוק הוא יותר שייך ומתייחס לארץ, כלומר שיותר נקראת הארץ על שמו וא"כ היא 'ארץ חטה' יותר מאשר 'ארץ גפן'.

ובזה יבואר הדין שאמרו בהמשך דברי הגמרא, שאף הסמוך לארץ השני קודם למה שמרוחק יותר מארץ הראשון. כגון תמרים שהוא שני לארץ השני, קודמים לרימונים שהוא חמישי לארץ הראשון.

ולכאורה הדבר צריך ביאור דמאחר שנכתבו זית שמן ודבש אחרונים בסדרם אם כן לכאורה הם פחותים בחשיבותם, ומדוע יש להקדימם בברכתם, אכן לפי מה שנתבאר הרי סדר הקדימה בברכה יסודו במידת התייחסות הארץ לפרי, ולכן תלוי הדבר בקירבתו לשם 'ארץ', כי הארץ יותר נחשבת 'ארץ זית שמן' מאשר 'ארץ גפן' או תאנה ורמון.

ועתה נבוא לבאר מה שתמהנו לעיל במה שתלתה הגמרא בזה דעת רבי חנן שכל הפסוק לשיעורין נאמר.

והנה בביאור ילפותא זו של רבי חנן יש להקדים יסוד גדול וכללא רבתא בענין קביעות השיעורין, והיינו שכל הגבולות והשיעורים אין הכוונה בזה שכך בדיוק היא המציאות של הדבר בפועל, אלא שיעורי התורה נקבעו בקירוב לפי הרוב ולפי כללות הענין. ועיין מש"כ בחזו"א (או"ח מועד סימן קלח אות ד) - וניתנה ההלכה לחשוב בקירוב, שלא ניתנו המצוות אלא לצרף הבריות, ולדקדק בצוואותיו יתברך לקבלת מלכותו יתברך, וגם לקיום חכמת התורה הכלולה בכל דיני המצוה, ולסוד הפנימיות. ולכל הני, אינו מפסיד אם הקביעות של גבולי הצמצום יהיה בקירוב. כדי שיוכלו לקיים את מצות המעשיות אף חלושי הדעת.

וכן כל שבעת המינים שהארץ נקראת על שמם, יש להעדיף אותם על פני שאר הפירות ולתלות בהם את שיעורי התורה. ומכיון שכבר נלמד ממנו הלכה זו של קביעת השיעורים אין לנו להוסיף ולדרוש ממנו גם את ההלכה של קדימה בברכות.

ועיין ברש"י בברכות שכתב בטעמא דרבי חנן - לא בא הכתוב להודיע שבח חשיבות הפירות בטעם שלהם, אלא שבחה של ארץ ישראל שיש בה פירות ששיעורי תורה נתלין בהן. ומשמע שהשיעורים קבועים בפירות מצד עצמן אלא ששבח הארץ הוא שמצויין בה פירות הללו. הרי שפירש דלא כמו שכתבנו. אולם במסכת סוכה (ה:): כתב רש"י - 'הפסוק מדבר בשבחה של ארץ ישראל, שאפילו בדברי תורה צריכין לשער בפירותיה איסורין שבתורה'. ופירוש זה תואם את דברינו שלרבי חנן שבח הארץ הוא שבחה תורה לשער בפירותיה את שיעורי הלכותיה.

והיינו דזה וודאי דלכו"ע פשטות הכתוב בא לומר שבח ארץ ישראל שיש בה פירות חשובין אלו, והארץ נקראת על שמם 'ארץ חטה' 'ארץ שעורה'. אלא דקים להו שנוסף על הפשט בא הכתוב גם ללמדנו דבר הנוגע להלכה למעשה. וכל מה שנחלקו הוא מה היא ההלכה הזאת שבא הכתוב לרמוז לנו בזה. ודעת ר' יוסף ואיתימא רבי יצחק, שבאה התורה ללמדנו בזה דין קדימה בברכות שכל שהארץ יותר נקראת על שמו, יש להקדימו לברכה, וכמו שביארנו לעיל.

אולם דעת רבי חנן שבא הכתוב ללמדנו שכיון שהארץ נקראת על שם פירות אלו, זה סיבה וטעם לקבוע שיעורי תורה על פי פירות אלו. כלומר שאף שישנן עוד סוגי פירות שהם קרובים בגדלם לזית אין לתלות את השיעור בהם אלא בית, שכיון שהארץ נקראת 'ארץ זית שמן' צריך להעדיף את קביעות השיעור בו שהוא מין חשוב שהארץ נקראת עליו.

היכל השבת

שבת שקולה כנגד כל המצוות

נפגשים ביום זה, הרי זה כאילו באנו לנוכח פני המלך, וכענין שאמרו - **שבת שמא דקודשא בריך הוא** (מאמר הזוהר לסעודת צפרא דשבתא). ולכן מצוה עלינו לכבד יום זה, שבכך אנו מכבדים את הקב"ה. כלומר שהקב"ה קבע יום זה והועידו לעצמו שיהיה יום זה כביכול חלקו בבריאה, ויהיה מתכבד שמו בעולם על ידי שיקדשו ויכבדו יום זה. ומשום כך, הרי כיבוד זה הוא עבודת ה' היסודית ביותר, הדרך והאמצעי החשוב ביותר לעבוד את ה'. ומפורשים הדברים במדרש - **כל המענג את השבת כאילו הוא מכבד להקב"ה, שנאמר וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מוכבד** (תנ"דב"א פכ"ו).

עבודת עם ישראל את ה', באה בגוונים ואופנים שונים של עבודה, דהיינו - קרבנות, מקדש, תפילות, שבח והלל, השתחווה, וכדומה. אך מכולם לא נאמרה בעשרת הדברות רק מצות השבת, לקדש ולכבד את יומו של ה', והיינו משום שהיא העבודה היסודית של עם ישראל לה'.

חשיבות מצות השבת בין שאר המצוות

בתוך כלל המצוות שניתנו לישראל מאת ה', נחשבת מצות השבת בין המצוות החשובות והמרכזיות ביותר שבתורה. עד כדי כך שנאמרה בעשרת הדברות על הר סיני, וגם חוזרת ונזכרת הרבה פעמים בתורה. וכן מצות שבת קדמה וניתנה לישראל לפני מתן תורה.

ואיתא בחז"ל שהשבת שקולה כנגד כל התורה - בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו שהשבת שקולה כנגד כל המצוות שבתורה (ירושלמי נדרים פ"א ה"ט).

השבת - כהופעת מציאות ה'

הטעם שמצוה זו נחשבת ונעלית כל כך בין שאר המצוות שבתורה, נראה בפשטות שהוא משום שהשבת הוא 'יומו של הקב"ה', בואו של יום השבת כמוהו כהופעת ה'. שכיון שקבע יום זה עבורו וקידשו שיהא מיוחד לו, אזי כשאנו

קדושת השבת, קבועה היא בעצם יסוד תשתיתה, בעת בריאת העולם קבע הקב"ה את הדבר שיהא היום השביעי קדוש לשמו, כלומר שמעיקרו נברא היום השביעי לשם מטרה זו, להיות יום ה'. וכלשון המדרש - ימים יוצרו ולו אחד בהם - שלש מאות וששים וחמש ימים הם ימות החמה, ליחידו של עולם אחד מהם, איזו - - רבי יצחק אמר זה יום השבת (פסיקתא רבתי גכג). ועוד איתא - אמר רבי לוי, את מוצא דברים הרבה ברא הקב"ה בעולם, ובירר לו אחד מהם, ברא שבעה ימים ובחר הקב"ה בשבת (במדב"ר גח). והיינו שכל ששת הימים הבריאה היא עבור הנבראים, וברר לו יום אחד שבו כל הבריאה תהיה עבורו לכבודו ולשמו.

עבודת השבת נעלית על עבודת בית המקדש

ולכן נעלית מצות עבודת השבת אפילו יותר מעבודת המקדש, כי את השבת קידש ה' עבור עצמו בעת בריאת העולם, שיהיה בתוך הבריאה יום המיוחד לו לבדו, וייעדו לכבודו, שיעבדוהו על ידי קידוש וכיבוד יום זה. אבל מה ששיכן שמו במקדש, נוסף אחר כך עבור עם ישראל, מאהבתו אותם שרצה בהם לשכן שמו בתוכם.

ועיין ספר בית הלוי עה"ת - והנה במצוות, יש שהם מוכרחים לאיש הישראלי, וכמו שבת שהוא הכרח גמור, ובלעדי זה אינו ישראל כלל. ויש מצות שהם לתוספת קדושה וכמו בנין בהמ"ק והקרבנות' (ריש פרשת כי תשא), וכלשונו של ה'חפץ חיים' - 'השבת היא לב היהדות' (ח"ח על התורה פרשת כי תשא).

חומרת המחלל את השבת - מחלל את כבוד ה' בעצמו

ומשום כך נחשב המחלל את השבת מומר לכל התורה, וכעובד ע"ז. כי העובד עבודה זרה הוא מחלל את כבוד ה' באופן החמור ביותר. ומכיון ששמירת השבת היא כבוד ה' היסודי ביותר, לכן המחלל את השבת, הרי הוא כעובד ע"ז. שהמחלל את קדושת היום הרי הוא מזלזל בכבוד המלך, ובמיוחד אחר שניתן לנו השבת במתנה, שזה כמחלל ורומס כבודו של מלך עצמו.

ואכן שני מצוות אלו נאמרו בעשרת הדברות,

לא יהיה לך', וזכור את יום השבת'. שאלו שני המצוות היסודיות של עבודת ה'. מחד לכבדו, ומאידך שלא לחללו.

[ולא עוד אלא שכל מציאות השבת להיותו קדוש, תלוי בשמירתנו את השבת כמו שכתוב - ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת. ואילו המחלל את השבת, כאילו מבטל ועוקר את כל קדושת היום. ונראה שמשום כך, החמירה תורה כל כך בעונש המחלל שבת, ומשום כך נתחדש דין חיוב מיתה בחילול שבת, דווקא בפרשה זו שב'כי-תשא'. כדכתיב - ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם מחלליה מות יומת (שמות לא, יד). כלומר מכיון שהשבת ניתנה לישראל לשמור עליה, לעשותה ולקיים את קדושתה, לכן המחללה פוגע ועוקר את מציאות קדושת היום.]

האות על הקשר של עם ישראל לה'

עוד טעם לחשיבותה וחומרתה של מצות השבת מבואר בדברי הרמב"ם שכתב שזה משום שהשבת היא אות על הקשר בין הקב"ה ובין בני ישראל - השבת ועבודה זרה כל אחת משתיהן שקולה כנגד שאר כל מצות התורה, והשבת היא האות שבין הקב"ה ובינינו לעולם, לפיכך כל העובר על שאר המצוות הרי הוא בכלל רשעי ישראל, אבל מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד עבודה זרה, ושניהם כגוים לכל דבריהם (הלכות שבת פרק ל).

ובדבריו מבואר שמעלת מצות השבת ויחודה על כל המצוות, היא משום הענין הנעלה שיש בה, ש'היא האות שבין הקב"ה ובין ישראל'. ובזה השווה את מצות השבת לאיסור עבודה זרה, ששניהם שקולים כנגד כל מצוות התורה.

ונראה בביאור כוונתו, שהמחלל את השבת בפרהסיא הרי הוא כעובד ע"ז, היינו משום שכשהוא שומר את השבת הרי הוא מוכיח בזה על הקשר בינו להקב"ה, ומראה בזה את שייכותו לעם ישראל. ואילו המחלל את השבת בפרהסיא, מחלל את הקשר בין עם ישראל להקב"ה, ומוכיח שהוא מנותק מעם ישראל, והרי הוא כעובד עבודה זרה. שכן בע"ז מציו - כל הכופר בע"ז נקרא יהודי (מגילה ג). שבמה שנוהר מע"ז הוא מוכיח ששייך לעם ה', ומאידך העובד ע"ז מכריז שאין לו חלק

ויסוד טעם זה במצות השבת הוא ברמב"ן - ציוה שנעשה בזה סימן וזכרון תמיד להודיע שהוא ברא הכל והיא מצות השבת שהיא זכר למעשה בראשית וכו' כי בזכרנו אותו תמיד יזכור מעשה בראשית ונודה בכל עת שיש לעולם בורא.

ובספר החינוך - משרשי מצוה זו שנהיה פנויים מעסקינו לכבוד היום, לקבוע בנפשותינו אמונת חידוש העולם שהיא חבל המושכת כל יסודי הדת. וכו' כי כשישבתו בני אדם כולם ביום אחד בשבוע וישאל כל שואל מה עילת זאת המנוחה ויהיה המענה כי ששת ימים עשה ה' וגו' כל אחד יתחזק מתוך כך באמונה האמיתית.

ומקור דבריהם במכילתא - כל מי שמשמר את השבת מעיד על מי שאמר והיה העולם שברא את עולמו בששה ימים ונח ביום השביעי וכן הוא אומר (ישעיה מג) **ואתם עדי נאום ה' ואני א-ל** (מכילתא פרשה כי תשא).

ולפי זה מבואר בפשטות מדוע המחלל את השבת חמור כעובד ע"ז (חולין ה), ומאידיך - כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו (שבת קיח:). שהרי לפי האמור אזי על ידי שמירת שבת, האדם מעיד על הקב"ה שהוא האלוקים בורא העולם. וכל שמחללו, הרי הוא כופר בהקב"ה שברא את העולם. ולפי דעה זו, חומר עונש סקילה שנאמר בשבת הוא משום שנחשב כע"ז, ומאותו טעם נכללו שני מצוות יסודיות אלו בעשרת הדברות.

יום ה' - מצד חובת העבודה בתור בורא

והנה גם לדברי הרמב"ן, נראה שיסוד חשיבותו של מצות השבת היינו משום שהוא יום ה', כמו שכתוב בפסוק - "יום קדש".

אלא שדבר זה מיוסד על החובה הכללית של הבריאה לכבדו, שמצד תביעה זו המנסרת בחללו של עולם, קבע לו הקב"ה בעת הבריאה, כי אחד משבעת הימים שבבריאה, יהיה מיועד עבורו לכבדו מצד מה שברא אותה. וכאשר אדם מחלל את השבת, הרי הוא פוגע בכבוד ה', בחלק החיוב לכבדו מצד היותו הבורא. כלומר שחיוב זה

באלוקי ישראל, ומשום כך העובר על שני מצוות אלו מתנתק מלהיות שייך לעם ה', וכמו שכתב - 'ושניהם כגויים לכל דבריהם', ולכן גם נזכרים שני המצוות בעשרת הדברות.

ולפי דבריו, מבואר שפיר מה שעונש מיתה בחילול שבת נאמר רק בפרשה זו שבי"כ תשא', הוא משום שבה כתוב ענין זה, שהשבת היא אות בין ה' ובין בני ישראל.

ונראה שזה הטעם במה שאמרו חז"ל - אמר רב יהודה אמר רב אלמלא שמרו ישראל שבת ראשונה כהלכתה לא שלטה בהם אומה ולשון. אמר רבי שמעון בר יוחאי אלמלא משמרין ישראל שתי שבתות מיד נגאלין (שבת קיח:). והיינו שכיון שישראל מראים במצות השבת, שהם עם ה' ודבקים בו, משום כך גם הקב"ה מגלה הופעתו כאלוקי ישראל ופודה ומציל אותם מכל האומות, ומיד גואלים.

ולעומת זאת חילול שבת גורם לסילוק השראת השכינה מישראל - אמר אביי לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת, שנאמר ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל (שבת קיט:). ובאבן עזרא על פסוק זכור את יום השבת - וראינו בירמיה (פרק יז) שהחמיר במצות שבת. ואמר מפורש אע"פ שנגזרה גזירה על ירושלים שתחרב, אם ישוב ישראל לשמור השבת כאשר צו לא יגלו ממקומם ויעמדו בירושלים כסאות מלכות בית דוד.

השבת עדות על היות השי"ת בורא העולם

ויש ראשונים אשר דעתם, שמרכזיותה ומעלתה היתירה של מצות השבת על כל המצוות, היינו משום שהיא מיסודי הדת והאמונה, שהיא עדות על מעשה בראשית, והיא מורה שה' ית"ש הוא הבורא ומחדש הבריאה, והמחלל את השבת הרי הוא ככופר בזה. וכמו שכתב המשנה ברורה בהקדמתו להלכות שבת - שענין שבת הוא שורש האמונה לידע שהעולם הוא מחודש, וכיון שברא הכל הוא אדון על הכל, ואנחנו עבדיו ומחוייבים לעשות רצונו ולעבדו בכל גופינו ונשמותינו וממונינו, כי הכל שלו.

שעלינו לכבדו בתור בורא, נתקבע בבריאה שיהיה לזה יום מיוחד לכבדו ביום השביעי.

והנה להרמב"ן חומר השבת הוא מצד סוג העבודה, שהיא יסודית ומרכזית בתפקיד האדם לפני ה'. ולפי מה שביארנו בתחילת דברינו, חומר השבת הוא מצד 'קביעות היום' לעבודה זו, שנקבע במיוחד על ידי הקב"ה לכבדו. [והרמב"ם כתב שחומר השבת הוא משום שהוא אות על מה שדוקא אנו נבחרנו לעסוק בעבודת יום זה, ומעידים בכך על הקשר שלנו להקב"ה]. ונמצא שהשבת הוא חמור ונשגב עד למאד מכל שלשת הבחינות הן מצד סוג העבודה, והן מצד קביעות היום, [והן מצד בחירתנו לעבודה זו].

שלש יסודות בחשיבות השבת על כל המצוות

נמצא שיש ג' עניינים רמים בחשיבות השבת, אשר משום כך היא מצוה יסודית ומרכזית בתוך כלל מצוות התורה.

א. שיטת הרמב"ם - שחומרתה של מצות השבת היא משום שהשבת היא האות בין הקב"ה ובינינו לעולם, שאנו עם קדושו.

ברכת מזל טוב ורוב נחת

שלוחה מאתנו מקרב לב למעלת כבוד האי גברא רבה ויקירא, מחשובי אברכי קהילתנו, איש חמודות ורב תבונות מגדולי תומכי מכונונו

הרה"ח רבי **יעקב משה גוטליב שליט"א**

שתרם חלק מהוצאת הגיליון לרגל השמחה השרויה במעונו עם אירוסי בנו הי"ו

יהי רצון שיזכו הוא ומשפחתו לרוות רוב נחת וקדושה ממנו ומכל צאצאיהם לתפארת המשפחה הנכבדה וזכות החזקת והעמדת התורה תעמוד להם להתברך בכל הברכות האמורות בתורה וימלא ה' כל משאלות לבם לטובה ולברכה אמן

המברכים
הנהלת המכון

ב. שיטת הרמב"ן והחינוך ועוד - משום שהיא מיסודי הדת, שהשבת מעידה על כך שהקב"ה הוא בורא העולם ואדונו.

ג. עוד נתבאר, משום שהשבת הוא יום קדשו של ה', אשר ייחד וקידש יום זה לשמו, ואותו נתן לנו לעשותו ולקדשו, ועל ידי קידוש יום זה אנו מכבדים את רוממות קדושתו יתברך.

זה וודאי דלכו"ע כל הדברים איתנייהו בשבת קודש. אלא שהמפרשים באו להדגיש אחת מהנקודות בחשיבותה ומרכזיותה של מצוה זו יתר על כל מצוות התורה.

התודה והברכה לידידנו הכבדים מתומכי מכונונו שנמלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו הרב **זאב גוטפרב שליט"א** לרגל אירוסי בתו

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו הרב **מרדכי דייטש שליט"א** לרגל אירוסי בנו

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו הרב **שלמה קרישבסקי שליט"א** לרגל הבר מצוה לבנו

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו הרב **יהודה רובין שליט"א** לרגל אירוסי בתו

חלק מהוצאות העלון נתרמו ע"י ידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו הרב **דוד שלזינגר שליט"א** לע"ג אביו הרה"ח ר' ישראל זאב ב"ר משה מאיר ז"ל נלב"ע י"ח אב תש"ס ת.נ.צ.ב.ה.

בחסות

המעוניינים לתרום את הוצאות הגיליון לזיכוי הרבים,

נא לפנות ל- 054-8422488 או למייל mechonbenmelech@gmail.com